

KINH NGHIỆM QUỐC TẾ VỀ VINH DANH, TÔN VINH SẢN PHẨM KHOA HỌC, CÔNG NGHỆ VÀ ĐỔI MỚI SÁNG TẠO

Nguyễn Hồng Anh¹
Viện Chiến lược và Chính sách KH&CN

Tóm tắt:

Hiện nay, các nước, các vùng lãnh thổ và các tổ chức trên thế giới có rất nhiều hình thức để tôn vinh, vinh danh các sản phẩm khoa học, công nghệ với các hệ thống tiêu chí xét chọn khác nhau. Kinh nghiệm của các nước, các vùng lãnh thổ và các tổ chức quốc tế trên thế giới cho ta thấy nguyên tắc, hệ thống tiêu chí, quy trình cũng như phương pháp lựa chọn, hình thức vinh danh, tôn vinh các sản phẩm KHCN&ĐMST khá chặt chẽ, công khai, minh bạch và có những chuẩn mực riêng, phù hợp với đặc thù của từng ngành nghề, lĩnh vực. Thông qua kinh nghiệm của các nước, các tổ chức quốc tế, Việt Nam có thể tham khảo để xây dựng quy trình, tiêu chí lựa chọn, đánh giá, cũng như hình thức tôn vinh, vinh danh các sản phẩm KHCN&ĐMST. Đây cũng là một kênh truyền thông cho các sản phẩm KHCN&ĐMST đến với mọi tầng lớp ở Việt Nam cũng như trên thế giới.

Từ khoá: Khoa học và công nghệ; Đổi mới sáng tạo; Giải thưởng.

Mã số: 22112101

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN HONORING SCIENCE, TECHNOLOGY AND INNOVATION PRODUCTS

Abstract:

Nowadays, countries, territories and organizations around the world have many forms to honor science, technology and innovation products with different selection criteria systems. Experiences of countries, territories and international organizations in the world show us the principles, system of criteria, processes as well as methods of selection, forms of honoring science, technology and innovation products, which is quite strict, public, transparent and has its own standards, specific to each industry and field. Through the experience of other countries and international organizations, Vietnam can refer to develop the process, selection criteria, evaluation, as well as the form of honor the science, technology and innovation products. This is also a communication channel for science, technology and innovation products to people in Vietnam as well as in the world.

Keywords: Science and technology; Innovation; Prize.

---

¹ Liên hệ tác giả: honganh1401@yahoo.com

1. Ý nghĩa và tác động của việc vinh danh, tôn vinh các sản phẩm khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo

1.1. Các khái niệm

Trước khi tìm hiểu ý nghĩa và tác động của việc vinh danh, tôn vinh các sản phẩm KH&CN&ĐMST, chúng ta cần hiểu nội hàm của các khái niệm có liên quan².

Về thuật ngữ “vinh danh” ở đây được hiểu là tôn vinh tên tuổi, công lao của một cá nhân hoặc đơn vị nào đó vì họ đã có những cống hiến xứng đáng cho doanh nghiệp, nhà nước, quốc gia. Vinh danh là một hoạt động cực kỳ phổ biến ở các tổ chức trên toàn cầu thường được diễn ra vào những tháng cuối năm hoặc sau khi một cá nhân hay tổ chức có cống hiến to lớn cho doanh nghiệp, tổ chức, quốc gia về một lĩnh vực, ngành nghề cụ thể nào đó. Thuật ngữ “tôn vinh” cũng có nội hàm gần tương tự, đó là giới thiệu, bình luận theo hướng ngợi ca, suy tôn một cá nhân hay tập thể nào đó có những công sức, thành tựu đóng góp tốt cho cộng đồng thuộc đủ mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, nhằm khích lệ họ phát huy thêm trong lao động, sáng tạo. Như vậy về cơ bản vinh danh, tôn vinh có thể được hiểu là sự ghi nhận tên tuổi, công lao của một cá nhân vì họ đã có những cống hiến, thành tựu xuất sắc trong một lĩnh vực, ngành cụ thể, đóng góp cho quốc gia và có thể ở quy mô toàn cầu. Đối với lĩnh vực KH&CN&ĐMST thì vinh danh, tôn vinh đó là sự khẳng định vị trí, vai trò, ghi nhận công lao và tôn vinh thành tích của đội ngũ trí thức khoa học - công nghệ (trong và ngoài nước) có nhiều đóng góp tích cực và hiệu quả vào sự nghiệp phát triển kinh tế-xã hội; là sự động viên, khích lệ đội ngũ trí thức KH&CN; Sự kiện vinh danh, tôn vinh là dịp để trí thức KH&CN tiêu biểu có điều kiện gặp gỡ, giao lưu, trao đổi kinh nghiệm.

Về sản phẩm KH&CN&ĐMST, công trình KH&CN³ là sản phẩm của lao động sáng tạo trong nghiên cứu khoa học, phát triển công nghệ, ứng dụng các thành tựu KH&CN, bao gồm:

- Công trình nghiên cứu khoa học là kết quả của hoạt động khám phá, phát hiện, tìm hiểu bản chất, quy luật của sự vật, hiện tượng tự nhiên, xã hội và tư duy; sáng tạo giải pháp nhằm ứng dụng vào thực tiễn;
- Công trình nghiên cứu phát triển công nghệ là công trình tạo ra công nghệ mới, giải pháp kỹ thuật mới, vật liệu mới, giống mới, sản phẩm mới;
- Công trình ứng dụng công nghệ là công trình ứng dụng thành công công nghệ mới, giải pháp kỹ thuật mới.

² Từ điển Tiếng Việt - Tiếng Việt, nhóm tác giả tổng hợp các nguồn: vtudien.com; chunom.net; dictionary.cambridge.org

³ Điều 3 của Nghị định số 78/2014/NĐ-CP về giải thưởng hồ chí minh, giải thưởng nhà nước và các giải thưởng khác về KH&CN.

Cụm công trình KH&CN bao gồm:

- Tập hợp các công trình KH&CN của cùng một tác giả hoặc các đồng tác giả đã được xác định thuộc một lĩnh vực khoa học, công nghệ hoặc một lĩnh vực áp dụng;
- Tập hợp các công trình KH&CN do nhiều tác giả thực hiện độc lập, tạo ra cùng một kết quả nhưng sử dụng các phương pháp, nguyên lý, kỹ thuật khác nhau.

Hiện nay, chưa có khái niệm thống nhất cụ thể cho từng loại sản phẩm KH&CN&ĐMST. Khó phân định rõ ràng ranh giới giữa các loại sản phẩm KH&CN&ĐMST, mặc dù vậy có thể giữa các loại cũng có những đặc thù nhất định. Nhưng tựu chung lại đó là các sản phẩm KH&CN&ĐMST với một số đặc điểm như: Tính mới/tính hướng mới, tính khoa học, tính khả thi, tính sáng tạo, tính khách quan, tính kế thừa, tính độc đáo cá nhân, tính mạo hiểm/rủi ro, tính thông tin, tính chính xác và độ tin cậy, tính phi kinh tế, tính kinh tế, tính ứng dụng.

1.2. Ý nghĩa của việc vinh danh, tôn vinh các sản phẩm khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo

Việc vinh danh, tôn vinh các sản phẩm KH&CN&ĐMST chính là tôn vinh, vinh danh các nhà khoa học, nhà công nghệ, nhà đổi mới sáng tạo đã làm ra những sản phẩm đó. Hiện nay, trên thế giới cũng như ở Việt Nam có nhiều hình thức để vinh danh, tôn vinh, một trong những hình thức được sử dụng nhiều nhất hiện nay là thông qua các giải thưởng. Việc vinh danh, tôn vinh các nhà khoa học làm ra các sản phẩm KH&CN&ĐMST có ý nghĩa vô cùng quan trọng, dưới đây là một số ý nghĩa và tác động chính⁴:

Sự công nhận

Ngoài việc nhận được tiền mặt và tăng uy tín, những người được trao giải thưởng còn được công nhận vì vai trò của họ trong việc tạo ra những tiến bộ quan trọng trong các lĩnh vực khoa học phục vụ nhân loại. Sự công nhận này được thể hiện thông qua những khuyến khích về vật chất cũng như tinh thần.

- Khuyến khích/thưởng về mặt vật chất: Thưởng vật chất không chỉ nâng cao chất lượng cuộc sống của tài năng KH&CN mà còn tạo điều kiện cho tài năng có động lực để tiếp tục cống hiến. Khuyến khích vật chất được thể hiện ở ba khía cạnh: cơ chế khuyến khích tiền lương, cơ chế khuyến khích tiền thưởng và cơ chế khuyến khích phúc lợi nhằm bảo đảm vật chất tốt hơn cho các tài năng khoa học, công nghệ và sáng tạo. Cơ chế tiền lương cần thay đổi theo hướng “mở” không cứng nhắc, mà tăng tính “mềm

⁴ <https://www.linkedin.com/pulse/why-scientific-prizes-good-world-brooke-grindlinger>

dèo”, lương theo năng suất, kết quả công việc sẽ phản ánh rõ hơn sự đóng góp của tài năng KH&CN. Về cơ chế thưởng, khuyến khích thường được trao cho những nhân tài có khả năng hoàn thành có hiệu quả nhiệm vụ của tổ chức, đảm bảo kết quả công việc và có đóng góp xuất sắc về các mặt, cơ chế này khơi dậy lòng nhiệt huyết, sức sáng tạo của nhân tài KH&CN. Khuyến khích về mặt phúc lợi đó là cơ hội hưởng những lợi ích về mặt chăm sóc y tế, giáo dục cho con cái, nhà ở, bảo hiểm xã hội,...

- Khuyến khích/thưởng về mặt tinh thần: Sự ghi nhận thành quả của các tài năng khoa học, công nghệ đem lại giá trị tinh thần khác với khuyến khích về vật chất. Đây là cách khẳng định trình độ, khả năng và sự đóng góp của các tài năng KH&CN, đồng thời là sự biểu dương việc họ đã thực hiện thành công nhiệm vụ của mình. Sự công nhận có thể được thực hiện từ ba khía cạnh: khẳng định hoàn thành nhiệm vụ, khẳng định thành quả/dóng góp về mặt KH&CN và khẳng định ý tưởng đổi mới sáng tạo.

Nhận thức và tương tác của cộng đồng

Truyền thông về giải thưởng có thể nâng cao nhận thức của cộng đồng và khuyến khích sự tham gia cộng đồng vào hoạt động KH&CN. Tăng cường các hoạt động tôn vinh, truyền thông, nâng cao nhận thức về khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo là rất cần thiết, giúp KH&CN tiếp cận gần hơn với cộng đồng, hiểu rõ được bản chất, những đóng góp và giá trị thực tiễn của khoa học, công nghệ mang lại cho chính cuộc sống của họ. Đa dạng hóa các kênh truyền thông như thông qua truyền hình, báo đài, cuộc thi các cấp, các lĩnh vực, các lứa tuổi,... là phương thức hiệu quả giúp khoa học, công nghệ tiếp cận gần hơn với cuộc sống. Tri thức khoa học sẽ mãi ở trong “tháp ngà khoa học” nếu không được truyền bá và ứng dụng rộng rãi trong đời sống xã hội. Công tác truyền thông về KH&CN, cần trở thành cầu nối hữu dụng hơn nữa, đưa tri thức và tiến bộ KH&CN đến nhanh hơn với quảng đại quần chúng và đời sống sản xuất, xã hội; khơi dậy, truyền cảm hứng và khát vọng sáng tạo trong cộng đồng; góp phần hình thành văn hóa đổi mới sáng tạo và nuôi dưỡng tình yêu khoa học trong giới trẻ, giúp tạo ra một xã hội tôn trọng khoa học và tư duy sáng tạo vì đây là nhân tố quan trọng để duy trì một xã hội phát triển bền vững.

Truyền cảm hứng khoa học

Giải thưởng dành cho các nhà khoa học tạo ra những hình mẫu tích cực trong cộng đồng khoa học. Những nhà khoa học này từ khắp nơi trên thế giới truyền cảm hứng cho các đồng nghiệp trẻ theo đuổi sự nghiệp khoa học và thúc đẩy các nhà khoa học hiện tại phấn đấu trở nên xuất sắc hơn. Đây chính là chìa khóa để duy trì nguồn nhân lực mạnh cho ngành khoa học, điều này là rất cần thiết nếu muốn duy trì khả năng cạnh tranh trong nền kinh tế toàn cầu. Các giải thưởng khoa học sẽ giúp lan tỏa tới cộng đồng, đặc biệt là thế hệ trẻ về

tình yêu khoa học và khát vọng sáng tạo. Các cán bộ KH&CN cần được động viên để kiên trì theo đuổi giấc mơ lớn và niềm đam mê khoa học, vượt lên các khó khăn, thách thức để tạo ra nhiều thành quả KH&CN thiết thực, mang lại lợi ích cho đất nước, người dân và xã hội, đóng góp cho kho tàng tri thức của nhân loại.

Đa dạng các nguồn kinh phí đầu tư cho nghiên cứu khoa học

Những khó khăn về mặt tài chính tạo ra những thách thức không nhỏ đối với cộng đồng khoa học, nhất là khi nguồn tài trợ từ kênh truyền thống ngày càng thu hẹp. Xu hướng tất yếu trong tương lai đó nguồn vốn từ các nguồn phi truyền thống như của doanh nghiệp, tổ chức nước ngoài, tổ chức phi chính phủ,... giúp thực hiện các dự án có tính rủi ro cao nhưng cũng đem lại lợi nhuận cao khi kết quả nghiên cứu được thương mại hóa. Do tính chất rủi ro của nghiên cứu khoa học nên các giải thưởng dành cho nghiên cứu KH&CN còn có mục đích nhằm hỗ trợ các tổ chức, cá nhân thực hiện nghiên cứu khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo, tạo ra những thay đổi tích cực và bền vững. Kinh phí này dành để hỗ trợ nghiên cứu, tài trợ cho các dự án và hoạt động nghiên cứu khoa học, đào tạo với định hướng đưa ra các sản phẩm, các giải pháp công nghệ mang lại lợi ích thiết thực cho cộng đồng.

Hướng tới con người

Tôn vinh, vinh danh các nhà khoa học chính là tôn vinh các giá trị hướng tới con người. Chúng ta không bao giờ được quên mục tiêu chính của khoa học là phục vụ con người, đây là một cách tiếp cận rất nhân văn. Khoa học phụng sự nhân loại, tôn vinh những công trình khoa học kiệt xuất có tính ứng dụng cao, có thể tạo ra sự thay đổi tích cực cho cuộc sống của hàng triệu người trên thế giới. Ý nghĩa nhân văn của các giải thưởng khoa học là để phục vụ cộng đồng.

Lan tỏa tri thức

Mức độ lan tỏa của giải thưởng: (i) Truyền bá tri thức: giúp người dân hiểu rõ được vai trò của KH&CN đối với phát triển kinh tế xã hội, những tác động và lợi ích không nhỏ của KH&CN trong sản xuất, tăng trưởng kinh tế, phát triển của các ngành, các lĩnh vực; (ii) Giới thiệu sản phẩm KH&CN đến cộng đồng và xã hội, giúp cộng đồng hiểu rõ hơn giá trị của các sản phẩm khoa học, không còn là “sản phẩm đút ngăn kéo” mà là các sản phẩm có giá trị thực tiễn, đáp ứng được nhu cầu của doanh nghiệp; (iii) Tăng cường hợp tác quốc tế với các nhà khoa học nước ngoài; (iv) Vinh danh, tôn vinh các nhà khoa học với những đóng góp của họ cho nền khoa học quốc gia, cho phát triển kinh tế; (v) Giải quyết những vấn đề đang “nổi cộm” như dịch bệnh (SARC - Covid 19,...), biến đổi khí hậu (sự nóng lên của trái đất, ô nhiễm môi trường nước, không khí, chặt phá rừng đầu nguồn,...); (vi) Đóng góp cải thiện chất lượng cuộc sống.

Nâng cao vị trí và trách nhiệm xã hội của nhà khoa học

KH&CN ngày càng có ý nghĩa đối với môi trường thế giới hiện nay khi sự nóng lên của trái đất, hiệu ứng nhà kính và hàng loạt các ô nhiễm nguồn nước biển, nước ngọt, ô nhiễm rác thải, ô nhiễm tiếng ồn đang gây ra những tác động nghiêm trọng đến cuộc sống và xã hội loài người cũng như cả thế giới động thực vật trên trái đất. Do đó, vai trò và trách nhiệm của những nhà khoa học là vô cùng quan trọng. KH&CN trong thời đại ngày nay có vai trò to lớn trong việc hình thành nền “kinh tế tri thức”, phát triển hàm lượng trí tuệ cao trong sản xuất, dịch vụ và quản lý ở tất cả các quốc gia trên thế giới, thể hiện ở vai trò then chốt trong việc phát triển lực lượng sản xuất hiện đại, bảo vệ tài nguyên và môi trường, nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả, tốc độ phát triển và sức cạnh tranh của nền kinh tế. Cuộc sống sẽ còn đặt ra rất nhiều vấn đề đòi hỏi sự giải đáp nhanh chóng, kịp thời của các nhà khoa học, đòi hỏi sự nhạy bén, sắc sảo, sự vào cuộc khẩn trương và tinh thần làm việc nghiêm túc, trách nhiệm. Khi xuất hiện các hiện tượng, sự cố bất thường, các chuyên gia thuộc các lĩnh vực liên quan phải kịp thời lên tiếng, cùng các cơ quan chức năng tích cực tìm ra nguyên nhân, từ đó xác định các giải pháp khắc phục hiệu quả, góp phần nhanh chóng ổn định tình hình.

2. Kinh nghiệm quốc tế

2.1. Kinh nghiệm của Trung Quốc

Một đất nước khá gần và có nhiều nét tương đồng với Việt Nam về nhiều mặt, trong đó hệ thống KH&CN cũng có một số nét tương đồng nhất định. Ở Trung Quốc, hệ thống giải thưởng KH&CN được tổ chức khá bài bản và quy củ thông qua Hội đồng nhà nước. Cụ thể như sau:

Để khen thưởng các cá nhân, tổ chức có đóng góp xuất sắc trong khoa học, công nghệ, nâng cao tâm huyết, sự sáng tạo của các nhà khoa học, đẩy mạnh phát triển KH&CN, nâng cao sức mạnh của toàn dân tộc, Hội đồng nhà nước của nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa đã ban hành “Sắc lệnh giải thưởng kỹ thuật” để thành lập Giải thưởng KH&CN quốc gia⁵. Giải thưởng KH&CN quốc gia gồm giải thưởng KH&CN xuất sắc cấp nhà nước, giải thưởng phát minh công nghệ cấp nhà nước, giải thưởng tiến bộ KH&CN cấp nhà nước, giải thưởng hợp tác quốc tế về KH&CN.

- Giải thưởng KH&CN xuất sắc cấp nhà nước được trao cho những người lao động khoa học và kỹ thuật đạt được các thành tích sau đây: (1) tạo ra những đột phá lớn trong lĩnh vực khoa học hoặc công nghệ đương đại có thành tựu nổi bật trong sự phát triển của KH&CN; (2) tạo ra lợi ích kinh

⁵ <https://www.nosta.gov.cn/english/Html/List/list2.html>

tế hoặc xã hội to lớn thông qua các hoạt động đổi mới, thành tựu KH&CN và các ngành công nghiệp công nghệ cao. Giải thưởng này được trao cho những người có phát kiến khoa học lớn trong việc làm sáng tỏ các hiện tượng, đặc điểm và quy luật tự nhiên trong nghiên cứu cơ bản và nghiên cứu cơ bản ứng dụng. Giải thưởng được chia thành giải nhất và giải nhì. Ở giai đoạn đánh giá sơ cấp, Giải thưởng khoa học tự nhiên cấp nhà nước được chia thành 10 nhóm lĩnh vực như sau: toán học, vật lý và thiên văn học, hóa học, khoa học trái đất, sinh học, y học cơ bản, khoa học thông tin, khoa học vật liệu, công nghệ kỹ sư, cơ khí. Sau khi các dự án của ứng viên vượt qua vòng đánh giá sơ cấp, các chuyên gia nước ngoài sẽ được mời làm trọng tài để đánh giá các dự án. Các chuyên gia sẽ xem xét các dự án thông qua mạng và gửi các nhận xét, đề xuất và sẽ được trình lên Hội đồng đánh giá Giải thưởng Khoa học tự nhiên Nhà nước;

- *Giải thưởng phát minh công nghệ cấp nhà nước*: Giải thưởng này được trao cho những người áp dụng kiến thức khoa học và kiến thức công nghệ để thực hiện các phát minh công nghệ quan trọng tạo nên các sản phẩm, công nghệ, vật liệu mới,... Giải thưởng gồm có hai giải là giải nhất và giải nhì;
- *Giải thưởng tiến bộ KH&CN cấp nhà nước*: Giải thưởng này được trao cho các cá nhân, tổ chức có đóng góp xuất sắc trong việc ứng dụng và phổ biến các kết quả nghiên cứu tiên tiến hoặc hoàn thành các dự án, kế hoạch, chương trình R&D lớn, gồm giải đặc biệt, giải nhất và giải nhì;
- *Giải thưởng hợp tác KH&CN quốc tế Trung Quốc*: Giải thưởng do Hội đồng Nhà nước khởi xướng từ năm 1994. Giải được trao cho các cá nhân hoặc tổ chức nước ngoài có đóng góp quan trọng cho sự phát triển KH&CN của Trung Quốc. Tổng số người được nhận giải thưởng mỗi năm không quá 10 người. Giải thưởng không có sự phân biệt về hạng giải thưởng. Từ năm 1995 đến năm 2016, 106 nhà khoa học đến từ 19 quốc gia khác nhau, hai tổ chức quốc tế và một tổ chức nước ngoài đã nhận được Giải thưởng này.

Các giải thưởng có những quy định riêng về đối tượng, lĩnh vực, số lượng giải, quy trình xét chọn. Tham gia xét chọn có sự tham gia của Ủy ban Giải thưởng KH&CN Nhà nước, quy trình lựa chọn những người nhận giải thưởng được bắt đầu từ tháng 1 (đề xuất), tháng 2-3 (kiểm tra các gói đề cử và xem xét có được chấp nhận hay không), tháng 4 (đánh giá sơ bộ), tháng 6-7 (kiểm tra và xử lý các ý kiến phản hồi), tháng 8 (đánh giá chấm điểm trình lên Ủy ban), tháng 9 (đưa ra quyết định cuối cùng), tháng 10-12 (phê duyệt), tháng 01 của năm sau (lễ trao giải).

Hệ thống Giải thưởng KH&CN là một phần quan trọng trong các chính sách KH&CN quốc gia của Trung Quốc và là hiện thân thực tế của đường lối tôn

trọng tri thức, nhân tài của Đảng Cộng sản Trung Quốc. Một trong những chính sách được xây dựng nhằm hiện thực hóa đầy đủ ý tưởng của Đảng từ Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XV đó là về "xây dựng hệ thống cơ chế khuyến khích đào tạo và sử dụng nhân tài", thực thi có hiệu quả việc hình thành và nâng cao nền khoa học và hệ thống đánh giá đổi mới công nghệ, và thúc đẩy việc thực hiện chiến lược phát triển Trung Quốc thông qua khoa học và giáo dục. Hệ thống này đã đóng một vai trò quan trọng trong việc cải thiện các sáng kiến, sáng tạo của đội ngũ trí thức KH&CN đông đảo, thúc đẩy sự xuất hiện của những người có năng lực, phát triển lãnh đạo các bộ môn khoa học khác nhau và trở thành đòn bẩy đắc lực cho đất nước trong việc thực hiện điều chỉnh, kiểm soát vĩ mô đối với phát triển KH&CN. Chủ trương đổi mới hệ thống giải thưởng KH&CN như sau: khuyến khích đổi mới sáng tạo, khuyến khích vươn tới đỉnh cao KH&CN, hoàn thiện cơ chế khuyến khích đào tạo và sử dụng nhân tài, thúc đẩy kết hợp chặt chẽ giữa nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ, phát triển kinh tế, xã hội, thúc đẩy thương mại hóa và công nghiệp hóa các thành tựu KH&CN, đẩy mạnh thực thi chiến lược phát triển đất nước thông qua khoa học, giáo dục và phát triển bền vững. Nội dung chính của cải cách bao gồm: hoàn thiện việc thực thi, điều chỉnh việc thiết lập giải thưởng, cấp độ giải thưởng, tiêu chuẩn đánh giá, phương pháp đánh giá, tăng cường quản lý và hướng dẫn các giải thưởng KH&CN, và thúc đẩy tiến hành cải cách hệ thống giải thưởng KH&CN của Trung Quốc. Một trong những cải cách đó là việc thiết lập các tiêu chuẩn đánh giá phù hợp các công ước quốc tế chung, trình độ khoa học, giá trị khoa học, số lượng bài báo đăng trên các tạp chí định kỳ trong và ngoài nước, số lượng trích dẫn là những chỉ số quan trọng, mời các học giả quốc tế phù hợp tham gia đánh giá. Tính minh bạch của các giải thưởng cũng được đề cao bởi kế hoạch, với các chính sách trao giải, quy trình chấm giải và số lượng giải thưởng cụ thể được công khai.

2.3. Kinh nghiệm của Nam Phi

Giải thưởng KH&CN quốc gia (NSTF)⁶ của Nam Phi được hình thành nhằm tôn vinh và biểu dương những đóng góp xuất sắc về khoa học, kỹ thuật, công nghệ (SET) và đổi mới sáng tạo. Các giải thưởng khuyến khích và khen thưởng sự xuất sắc về: Nghiên cứu khoa học; Quản lý khoa học, kỹ thuật và công nghệ và đổi mới sáng tạo; Phát triển năng lực nghiên cứu kỹ thuật; Dữ liệu cho nghiên cứu; Cải tiến; Khoa học giao tiếp,... Giải thưởng NSTF có từ năm 1998, kể từ năm 2015 được tổ chức với sự hợp tác của nhà tài trợ chính (Công ty khai thác mỏ và kim loại toàn cầu- South32). Giải thưởng NSTF đã trở thành giải thưởng khoa học, kỹ thuật, công nghệ và đổi mới sáng tạo công khai lớn nhất và uy tín nhất ở Nam Phi. Những người nhận giải thưởng là những người xứng đáng nhất và được công nhận rộng rãi. Giải thưởng NSTF được ủng hộ

⁶ <https://nstf.org.za/about-the-nstf-awards/>

kể từ khi bắt đầu, được điều phối bởi Bộ KH&CN (DST) nay được đổi thành Bộ Khoa học và Đổi mới sáng tạo (DSI) kể từ năm 2020. Giải thưởng này là duy nhất ở Nam Phi, có một số lý do khiến Giải thưởng này đặc biệt, đó là: Giải thưởng NSTF là giải thưởng SET duy nhất được triển khai, trong đó có sự đề cử từ công chúng; Quá trình và sự kiện trao giải mang tính hợp tác; Giải thưởng ghi nhận nhiều đóng góp xuất sắc của các cá nhân, tổ chức và tập thể. Những người này bao gồm tất cả các nhà khoa học và các chuyên gia trong hệ thống đổi mới sáng tạo quốc gia (National System Innovation - NSI); ngoài ra, Giải thưởng cũng tiếp cận tới đối tượng thanh niên, đây là một phần không thể thiếu của Giải thưởng. Những học sinh có thành tích tốt nhất về toán học và khoa học ở lớp 12 được công nhận hàng năm thông qua Chương trình Brilliants. Bên cạnh đó, còn có một chuỗi các hoạt động tương tác kéo dài một năm với sinh viên và người học trên khắp đất nước.

Một trong những điều đáng chú ý đó là việc đề cử và quy trình xét chọn. Các đề cử được đăng ký trực tuyến trước thời hạn đầu tiên (thường là vào tháng 12). Các tài liệu đề cử đầy đủ phải được nộp trước hạn chót (thường là vào tháng 3). Một hội đồng xét chọn gồm các chuyên gia độc lập được tập hợp hàng năm. Hội đồng gồm đại diện cho tất cả các lĩnh vực của NSTF, trong trường hợp các hạng mục được tài trợ thì có thêm đại diện của các nhà tài trợ này. Hội đồng xét chọn xem xét các đề cử, xác định những người đủ điều kiện, chọn lọc những người vào vòng chung kết và đưa ra lựa chọn cuối cùng về người chiến thắng. Một hội đồng chuyên gia cũng được chỉ định bởi Ủy ban Điều hành NSTF. Các chuyên gia này hỗ trợ hội đồng xét chọn bằng cách xem xét và xác nhận các lựa chọn. Giải thưởng NSTF nhằm ghi nhận và tôn vinh các cá nhân, nhóm và tổ chức có những đóng góp xuất sắc trong lĩnh vực khoa học, kỹ thuật và công nghệ và đổi mới sáng tạo, nhằm mục đích: giúp thúc đẩy tăng trưởng kinh tế bền vững cho Nam Phi; nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân; tôn vinh sự xuất sắc của các nhà khoa học trong lĩnh vực khoa học, kỹ thuật và công nghệ (SET) và các nhà nghiên cứu trong nghiên cứu, phát triển và đổi mới sáng tạo; khuyến khích những người trẻ tuổi thực hiện sự nghiệp trong lĩnh vực khoa học, kỹ thuật và công nghệ và đổi mới sáng tạo.

Các tiêu chí được đưa ra trong Giải thưởng này được áp dụng trên các hạng mục sau⁷:

- Phần 1: Bối cảnh và đóng góp về sự tiến bộ của đổi mới sáng tạo trong khoa học/công nghệ/kiến thức mới được tạo ra: các yếu tố đầu vào cho sự đóng góp này; quá trình nghiên cứu khoa học (nếu có); quá trình phát triển công nghệ (nếu có);

---

⁷ <https://nstf.org.za/criteria-of-assessment/>

- Phần 2: Kết quả đầu ra - Những gì đã được thực hiện với sự đóng góp này: Tạo ra các kết quả đầu ra; có tính ứng dụng thực tế/có khả năng triển khai trong thực tế/ tác động thương mại hoặc kinh tế; Đảm bảo sự phù hợp với Nam Phi và người dân, đóng góp hiệu quả cho chính sách khoa học, kỹ thuật và công nghệ (SET); Tạo ra các ấn phẩm khoa học (trong hạng mục Đổi mới sáng tạo); Thúc đẩy sự hiểu biết của công chúng về SET;
- Phần 3: Giải thưởng đem lại những lợi ích cho học sinh, giáo dục và phát triển vốn con người, tính bền vững và sự công nhận: Hỗ trợ học sinh trong nghiên cứu khoa học và thúc đẩy giáo dục trong lĩnh vực này như là một cách tăng cường hiểu biết của công chúng về SET (hạng mục Đổi mới sáng tạo và hạng mục Truyền thông); Tính bền vững về kinh tế và xã hội; Tạo ra những tác động và sự công nhận trong nước và quốc tế.

2.4. Kinh nghiệm của một số tổ chức quốc tế

2.4.1. Giải thưởng của Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa của Liên Hợp quốc (UNESCO)

Giải thưởng của UNESCO trong khoa học là các giải thưởng ở phạm vi quốc gia hoặc địa phương và được trao cho một thể hệ các nhà khoa học mới trên toàn thế giới. Các giải thưởng này có các hình thức công nhận khác nhau, chẳng hạn như huy chương, bằng cấp, học bổng và có sự khác biệt ở cấp quốc gia/tiểu vùng với sự tham vấn của các Ủy ban quốc gia liên quan. Giải thưởng khoa học của UNESCO gồm các giải sau:

- Giải thưởng dành cho khoa học tự nhiên nhằm tôn vinh các tập thể và cá nhân xuất sắc trong lĩnh vực hợp tác và nghiên cứu khoa học. UNESCO mong muốn ghi nhận và trao quyền cho các nhà khoa học nam và nữ không phân biệt nguồn gốc là từ xã hội dân sự, từ các viện nghiên cứu hoặc tổ chức KH&CN, miễn là họ có đóng góp đáng kể trong mọi lĩnh vực khoa học, từ nghiên cứu cơ bản đến khoa học ứng dụng. Giải thưởng khơi dậy niềm đam mê khoa học, trước những hiểm họa của biến đổi khí hậu và môi trường, thế giới cần có nhiều công trình nghiên cứu khoa học hơn nữa để tìm ra các giải pháp bền vững cho những thách thức của hôm nay và mai sau.
- Giải thưởng dành cho khoa học xã hội và nhân văn: Giải thưởng là phần thưởng cho những hoạt động có đóng góp trên các khía cạnh như đấu tranh vì tự do, độc lập và phẩm giá của các dân tộc. Giải thưởng phản ánh giá trị đạo đức về những chuyển đổi do tiến bộ của KH&CN tạo ra, UNESCO hỗ trợ nghiên cứu, sáng tạo nghệ thuật hoặc thành tựu xã hội của các nhà hoạt động vì hòa bình, những người ủng hộ sự hòa nhập, khoan dung và sự hợp nhất của các nền văn hóa.

- Giải L'Oréal-UNESCO dành cho phụ nữ trong khoa học (tiếng Anh: L'Oréal-UNESCO Awards for Women in Science) là một giải thưởng được hình thành từ năm 1998, nhằm mục đích tôn vinh và nâng cao vị trí của phụ nữ trong khoa học bằng việc công nhận những thành tựu xuất sắc của các nhà khoa học nữ trong nghiên cứu khoa học. Giải này là kết quả của sự hợp tác giữa Công ty mỹ phẩm L'Oréal của Pháp và Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa Liên Hợp Quốc (UNESCO) với khoản tiền thưởng là 100.000 USD cho mỗi người đoạt giải. Ngoài Giải thưởng này, L'Oréal và UNESCO cũng lập ra Quỹ Học bổng quốc tế UNESCO-L'Oréal (UNESCO-l'Oréal International Fellowships), với số tiền học bổng là 40.000 USD trong 2 năm cho 15 nhà khoa học nữ trẻ trong các dự án nghiên cứu có tiềm năng⁸. Theo báo cáo mới nhất của UNESCO, chỉ có 33% các nhà nghiên cứu trên toàn thế giới là phụ nữ. Phụ nữ vẫn còn gặp nhiều khó khăn để được công nhận và tiếp quản các vị trí quản lý cấp cao. Dẫn chứng cho thấy, năm 2019, phụ nữ chỉ chiếm 19% trong số các nhà phát minh; hay trong lĩnh vực trí tuệ nhân tạo phụ nữ chỉ chiếm 22% số chuyên gia và không ai trong số những người đoạt Giải Nobel khoa học năm 2021 là nữ. Kể từ khi Giải thưởng này được thành lập vào năm 1901, chỉ có ít hơn 4% người đạt Giải Nobel là nữ giới. Đây là kết quả của những rào cản mang tính hệ thống, của những thành kiến vô thức, sự phân biệt giới tính và phân biệt đối xử,... Vậy phải làm gì, giải pháp như thế nào để giữ chân các nhà khoa học nữ, giúp họ vượt qua bất bình đẳng giới. Quỹ L'Oréal và UNESCO trong hơn 20 năm qua đã cam kết hỗ trợ sự nghiệp và gỡ bỏ rào cản cho nhà khoa học nữ, vinh danh tài năng của họ và truyền cảm hứng về tình yêu khoa học cho thế hệ kế tiếp. Mỗi năm, Quỹ L'Oréal và UNESCO tôn vinh 5 nhà nghiên cứu nữ xuất sắc trong nghiên cứu khoa học, đến từ 5 khu vực lớn trên thế giới, đồng thời hỗ trợ hơn 250 nhà khoa học nữ trẻ trên toàn thế giới. Kể từ khi thành lập chương trình Vì sự phát triển phụ nữ trong khoa học vào năm 1998, đã có 122 nhà khoa học xuất sắc và hơn 3.800 nhà khoa học trẻ tài năng, nghiên cứu sinh và nghiên cứu sinh sau tiến sĩ, đã được vinh danh tại hơn 110 quốc gia và khu vực.

Cách thức nộp đơn:

Các đề cử cho Giải thưởng chỉ có thể được thực hiện bởi các quốc gia là thành viên UNESCO với sự tham vấn của các Ủy ban Quốc gia của họ, các tổ chức phi chính phủ duy trì quan hệ đối tác chính thức với UNESCO và hoạt động trong các lĩnh vực liên quan thuộc phạm vi của Giải thưởng. Các tổ chức phi chính phủ, tổ chức nghiên cứu, trường đại học và cá nhân quan tâm khác không đủ điều kiện để trực tiếp đưa ra đề cử cho UNESCO. Do đó, các cơ quan và cá nhân như vậy được mời đề xuất ứng cử viên của họ cho Ủy ban Quốc gia UNESCO của quốc gia họ, có thể chọn hoặc không chọn

⁸ “UNESCO/L'ORÉAL Co-Sponsored Fellowships for Young Women in Life Sciences”. Portal.unesco.org. Truy cập ngày 13 tháng 5 năm 2013.

làm ứng cử viên chính thức của mình. Ứng viên nên chuẩn bị hồ sơ bằng tiếng Anh hoặc tiếng Pháp. Ứng viên không thể tự ứng cử.

Quy trình đánh giá hồ sơ

Nguồn: <https://en.unesco.org/prizes/>

Giải thưởng của UNESCO trong khoa học thường hướng tới những giá trị nhân văn⁹, được trao cho các dự án đưa ra giải pháp bền vững cho những thách thức toàn cầu về bình đẳng giới, chống đói nghèo, tiếp cận giáo dục có chất lượng và hòa nhập, giám sát biến đổi khí hậu và đa dạng văn hóa vì một nền văn hóa hòa bình. Các dự án tham gia giải thưởng hướng tới nhu cầu mới của cộng đồng địa phương, hỗ trợ chuyển đổi kỹ thuật số hoặc dự đoán sự phát triển của xã hội bằng cách tập trung vào trí tuệ nhân tạo thì sẽ đạt được các tiêu chí và mục tiêu mà Giải thưởng UNESCO hướng tới. Giải thưởng của UNESCO có thể thúc đẩy nghiên cứu của bạn, mang đến cái nhìn về các chủ thể đổi mới sáng tạo toàn cầu để thay đổi cuộc sống và tạo ra tiến bộ cho nhân loại.

2.4.2. Giải thưởng của Tổ chức Sở hữu trí tuệ thế giới (WIPO)

Chương trình Giải thưởng WIPO (WIPO Awards Program) này gồm cả giải thưởng WIPO ở quy mô toàn cầu và quy mô quốc gia.

- Giải thưởng Toàn cầu của WIPO (WIPO's Global Awards), với sự tham gia của ban giám khảo quốc tế và các giải đặc biệt dành cho việc đưa nhân tài ra thị trường, tôn vinh các doanh nghiệp và cá nhân sử dụng tài sản trí tuệ để tác động tích cực đến cuộc sống của mọi người. Chương trình Giải thưởng Toàn cầu ra mắt vào năm 2022 bắt nguồn từ sứ mệnh của WIPO nhằm đảm bảo một thế giới nơi sự đổi mới sáng tạo từ mọi nơi được hỗ trợ bởi tài sản trí tuệ vì lợi ích của mọi người. Giải thưởng Toàn cầu nhằm khuyến khích thương mại hóa tài sản IP bằng cách trao thưởng cho các doanh nghiệp sử dụng tài sản trí tuệ một cách thông minh và giải quyết nhu cầu xây dựng một hệ sinh thái đổi mới toàn cầu toàn diện hơn, khai thác tốt hơn nguồn năng lượng đổi mới sáng tạo to lớn của các doanh nhân, thanh niên và phụ nữ. Giải thưởng công nhận và hỗ trợ các nhà phát minh, nhà sáng tạo và doanh nhân sử dụng quyền sở hữu trí tuệ (IP) để đạt được mục tiêu của họ, tạo thu nhập,

⁹ <https://en.unesco.org/prizes>

tạo việc làm, giải quyết các thách thức ở quốc gia và toàn cầu, đồng thời hỗ trợ sự phát triển của cộng đồng và quốc gia. Với chương trình mới ra mắt này, WIPO tiến thêm một bước trong việc thúc đẩy đổi mới và sáng tạo ở mọi cấp độ xã hội vì sự tốt đẹp hơn của mọi người¹⁰.

Tiêu chí đánh giá Giải thưởng toàn cầu WIPO

Thương mại hóa thành công IP

DNNVV đã thể hiện sự hiểu biết và khả năng bảo vệ, quản lý, thương mại hóa và sử dụng các quyền SHTT (hoặc kết hợp các quyền đó), cũng như các tài sản vô hình khác như dữ liệu, để đạt được các mục tiêu kinh doanh và / hoặc của công ty.

Tác động tích cực đến xã hội

Các DNNVV đã tạo ra tác động rõ ràng, tích cực về kinh tế, xã hội hoặc văn hóa ở cấp khu vực hoặc quốc tế.

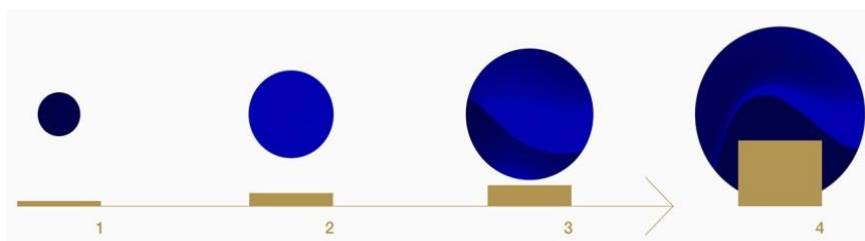
Sự đa dạng của những người tham gia giải thưởng

Trong quá trình lựa chọn, ban giám khảo xem xét sự cần thiết của sự đa dạng về đại diện địa lý, trình độ phát triển của quốc gia tham gia giải thưởng và thành phần giới tính của các ứng cử viên.

Nguồn: <https://www.wipo.int/global-awards/en/>

Quy trình đề cử Giải thưởng Toàn cầu của WIPO:

Quy trình đề cử của chương trình Giải thưởng Toàn cầu của WIPO bao gồm bốn giai đoạn khác nhau:

Nguồn: <https://www.wipo.int/global-awards/en/>

Giai đoạn 1. Mở để gửi - Ngày 15 tháng 12 năm 2021

Bài dự thi phải được gửi qua biểu mẫu trực tuyến bằng một trong sáu ngôn ngữ chính thức của Liên hợp quốc (tiếng Ả Rập, tiếng Trung, tiếng Anh, tiếng Pháp, tiếng Nga hoặc tiếng Tây Ban Nha). Các bên tham gia cần giải thích cụ thể cách thức sử dụng quyền sở hữu trí tuệ để thúc đẩy thành công

¹⁰ <https://www.wipo.int/global-awards/en/index.html>

của doanh nghiệp, bao gồm tác động kinh tế/xã hội/văn hóa và những nỗ lực đã thực hiện để thúc đẩy bình đẳng giới và đối phó với các thách thức trong quá trình phát triển.

Giai đoạn 2. Đóng các bài nộp - 14 tháng 3 năm 2022

Ban Thư ký WIPO sẽ đưa ra một danh sách rút gọn gồm tối đa 20 người được đề cử từ tất cả các đề xuất nhận được. 20 người được đề cử sẽ được công bố trên trang web của Giải thưởng Toàn cầu WIPO.

Giai đoạn 3. Họp ban giám khảo - Tháng 6 năm 2022

WIPO sẽ chỉ định một ban giám khảo quốc tế gồm những nhân vật cấp cao nổi tiếng về thành tích, có kiến thức về SHTT, đại diện cho các lĩnh vực công nghệ, kinh doanh, các ngành công nghiệp sáng tạo, cơ quan của chính phủ và xã hội dân sự. Các thành viên của ban giám khảo sẽ được bổ nhiệm vào đầu năm 2022. Ban giám khảo quốc tế sẽ chọn ra 5 người chiến thắng.

Giai đoạn 4. Lễ - Tháng 7 năm 2022

Công bố chính thức 5 người trúng giải. Năm người chiến thắng, thành viên ban giám khảo, nhà tài trợ, cố vấn và những người tham gia cấp cao khác sẽ được mời tham gia Lễ trao giải, được tổ chức như một sự kiện đặc biệt của Đại hội đồng WIPO vào tháng 7 năm 2022.

- Giải thưởng Quốc gia của WIPO (WIPO National Awards): Công nhận và trao thưởng cho các nhà đổi mới và sáng tạo được các tổ chức chính phủ và các tổ chức khác ở các quốc gia thành viên công nhận. Các hạng mục Giải thưởng Quốc gia của WIPO dành cho các nhà phát minh, nhà đổi mới sáng tạo, doanh nghiệp, học sinh và người sử dụng dịch vụ của WIPO. Giải thưởng Quốc gia WIPO trước đây được gọi là Huy chương Quốc gia¹¹.

+ Giải thưởng Quốc gia WIPO dành cho nhà phát minh: Giải thưởng được đưa ra vào năm 1979 nhằm khuyến khích hoạt động sáng tạo và đổi mới trên toàn thế giới, ghi nhận sự đóng góp của các nhà phát minh cho sự thịnh vượng và phát triển của quốc gia. Giải thưởng Quốc gia dành cho nhà phát minh của WIPO do các tổ chức quốc gia trao tặng cho các nhà phát minh xuất sắc. Đặc biệt chú ý đến những người đã có những phát minh được coi là đóng góp đáng kể cho sự phát triển kinh tế và công nghệ của đất nước họ. Các ứng cử viên cho Giải thưởng Quốc gia dành cho Nhà phát minh của WIPO phải có được hoặc đăng ký bằng sáng chế hoặc mô hình tiện ích cho sự đổi mới của họ. Huy chương WIPO được trao trong khuôn khổ các cuộc triển lãm hoặc cuộc thi quốc tế ở cấp quốc gia cao nhất (chẳng hạn như Triển lãm quốc tế về phát minh, Geneva hoặc Hội chợ phát minh quốc tế Seoul). Quy trình lựa chọn trong khuôn khổ các hướng dẫn của WIPO.

---

¹¹ <https://www.wipo.int/ip-outreach/en/awards/national-awards.html>

+ Giải thưởng Quốc gia về sáng tạo của WIPO: Giải thưởng công nhận các tác giả, nhà thiết kế và nhà sản xuất xuất sắc, bao gồm cả những người tạo ra phần mềm. Giải thưởng Quốc gia về sáng tạo của WIPO được trao cho những cá nhân có đóng góp đáng kể cho sự phát triển văn hóa, xã hội và kinh tế trong lĩnh vực quyền tác giả và quyền liên quan. Giải công nhận những người có nghệ thuật và trí tưởng tượng tạo ra các tác phẩm, thiết kế (bao gồm cả thiết kế dệt may), các màn trình diễn hoặc sản phẩm có tác động nổi bật hoặc các hoạt động của họ đã thúc đẩy sự tôn trọng nhiều hơn đối với sản phẩm sáng tạo trong lĩnh vực văn hóa, giải trí và phần mềm. Các tiêu chí lựa chọn có thể bao gồm đóng góp về văn hóa hoặc kinh tế của ứng viên, mức độ quan tâm của công chúng mà họ đã truyền cảm hứng và tiềm năng của họ đóng vai trò là hình mẫu cho những người khác. Quy trình lựa chọn trong khuôn khổ các hướng dẫn của WIPO.

+ Giải thưởng Quốc gia WIPO dành cho doanh nghiệp: Mục tiêu của Giải thưởng là khuyến khích các doanh nghiệp, bao gồm cả các doanh nghiệp nhỏ và vừa, và các tổ chức sử dụng một cách sáng tạo hệ thống IP trong các hoạt động kinh doanh của họ. Các ứng viên đủ điều kiện nhận Giải thưởng Quốc gia của WIPO dành cho doanh nghiệp là những doanh nghiệp sử dụng xuất sắc hệ thống IP, ví dụ: Khai thác thông tin IP để hỗ trợ các chiến lược thương mại hóa sáng tạo; Thực hiện chiến lược tiếp thị sáng tạo dựa trên nhãn hiệu đạt hiệu quả; Phát triển các chiến lược để thương mại hóa sản phẩm đổi mới với sự liên kết giữa doanh nghiệp và trường đại học; Phát triển các chiến dịch công khai để thúc đẩy phát triển tài sản trí tuệ của họ; Khuyến khích hoạt động đổi mới sáng tạo và phát minh của nhân viên trong doanh nghiệp; Tạo ra các chương trình trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp nhằm hướng các lợi ích của doanh nghiệp và thành công của doanh nghiệp dựa trên sở hữu trí tuệ cho các mục tiêu công. Giải thưởng Quốc gia dành cho doanh nghiệp của WIPO có thể được trao tại các triển lãm (công nghiệp, công nghệ hoặc thương mại) hoặc hội nghị có tầm quan trọng quốc gia hoặc quốc tế. Mục đích là công khai vai trò của quyền sở hữu trí tuệ như là tài sản kinh doanh quan trọng, khuyến khích các doanh nghiệp sử dụng một cách sáng tạo hệ thống sở hữu trí tuệ và công nhận trách nhiệm xã hội tốt của các doanh nghiệp có liên quan đến sở hữu trí tuệ. Quy trình lựa chọn trong khuôn khổ các hướng dẫn của WIPO.

+ Giải thưởng Quốc gia WIPO dành cho người dùng các dịch vụ của WIPO: Giải thưởng được trao cho người dùng dịch vụ IP của WIPO. Huy chương công nhận việc áp dụng sớm hoặc sử dụng sáng tạo các dịch vụ này. Các dịch vụ này bao gồm: Hệ thống PCT (bằng sáng chế), Hệ thống Madrid (nhãn hiệu), Hệ thống Hague (kiểu dáng) và Hệ thống Lisbon (tên gọi xuất xứ), cùng với các dịch vụ của Trung tâm Hòa giải và Trọng tài WIPO. Giải thưởng Quốc gia WIPO dành cho người dùng của WIPO được trao theo quyết định của WIPO.

+ Giải thưởng Quốc gia WIPO dành cho học sinh: Giải thưởng được trao cho trẻ em ở bậc tiểu học hoặc trung học đạt thành tích xuất sắc trong một lĩnh vực hoạt động của trường liên quan đến hệ thống IP. Giải ghi nhận những nỗ lực xuất sắc trong lĩnh vực đổi mới và sáng tạo. Giải thưởng Quốc gia WIPO được trao cho các học sinh có thành tích trong phát minh, thiết kế, làm phim và bài luận có tính sáng tạo, bao gồm cả việc viết các bài tiểu luận về IP. Quy trình lựa chọn trong khuôn khổ các hướng dẫn của WIPO¹².

Nguyên tắc Giải thưởng WIPO¹³

- WIPO xem xét việc trao Giải thưởng WIPO trên cơ sở yêu cầu được gửi thông qua cơ quan sở hữu trí tuệ quốc gia tại một quốc gia thành viên của WIPO. Yêu cầu phải được gửi cho WIPO ít nhất ba tháng trước sự kiện.
- Các hạng mục Giải thưởng WIPO bao gồm: Huy chương WIPO dành cho nhà phát minh, Huy chương WIPO cho sự đổi mới sáng tạo, Huy chương WIPO dành cho doanh nghiệp IP, Huy chương WIPO dành cho học sinh và Huy chương WIPO dành cho người dùng.
- WIPO phê duyệt việc trao Giải thưởng WIPO vào hai buổi lễ ở bất kỳ quốc gia thành viên nào của WIPO trong bất kỳ năm dương lịch nào. Việc tổ chức các cuộc thi cho Giải thưởng WIPO do một hoặc nhiều tổ chức hoặc cơ quan quốc gia chịu trách nhiệm.
- Trong vòng một tháng sau lễ trao giải (nếu chưa được thực hiện trước đó), ban tổ chức gửi cho WIPO một văn bản tuyên bố về danh tính của những người đã được trao Giải thưởng Quốc gia WIPO và cơ sở căn cứ để họ được đề cử.
- Huy chương WIPO cho các nhà phát minh, Huy chương WIPO cho sự sáng tạo, Huy chương cho học sinh của WIPO dành cho các cá nhân và nhóm tác giả.
- Huân chương Doanh nghiệp IP của WIPO và Huân chương WIPO cho người dùng dành cho các cá nhân, nhóm tác giả, tập đoàn kinh doanh và các bộ phận riêng lẻ của các tổ chức học thuật hoặc nghiên cứu.
- Bất kỳ ai được đề cử cho Giải thưởng WIPO cho nhà phát minh đều nhận được (hoặc đã nộp đơn đăng ký đang chờ xử lý) một bằng sáng chế.
- Mỗi Giải thưởng bao gồm một huy chương và giấy chứng nhận do Tổng Giám đốc WIPO ký.
- Trường hợp huy chương được trao cho một nhóm tác giả, thì một giải thưởng duy nhất sẽ được trao chung. Mỗi thành viên của nhóm sẽ nhận được một chứng chỉ.

¹² <https://www.wipo.int/ip-outreach/en/awards/national-awards.html>

¹³ <https://www.wipo.int/ip-outreach/en/awards/guidelines.html>

- Quyết định trao giải thưởng sẽ được đưa ra bởi một hội đồng độc lập (có thể bao gồm đại diện của văn phòng sở hữu trí tuệ quốc gia), phù hợp với các tiêu chí đã được thiết lập rõ ràng.
- Chủ đề của giải thưởng không liên quan đến vấn đề nhạy cảm nào về chính trị, văn hóa hoặc tôn giáo. WIPO có quyền từ chối trao giải thưởng trong các trường hợp riêng lẻ.

Chương trình giải thưởng WIPO công nhận những đóng góp của các nhà đổi mới sáng tạo, các cá nhân, doanh nghiệp lớn nhỏ trên phạm vi toàn cầu.

3. Kết luận

Bài viết tập trung vào kinh nghiệm của hai quốc gia và hai tổ chức quốc tế nên chưa thể đề cập được hết các mặt, các khía cạnh của hoạt động vinh danh, tôn vinh sản phẩm KH&CN. Qua kinh nghiệm các nước và các tổ chức quốc tế trên cho thấy, tùy thuộc vào mục đích, đặc thù hệ thống KH&CN mỗi nước mà các quốc gia hay tổ chức có những hình thức để vinh danh, tôn vinh các sản phẩm khoa học, công nghệ khác nhau. Từ đó, cũng có những tiêu chí, quy trình để xét chọn khác nhau. Nhưng có một điểm chung, đó là ý nghĩa của việc vinh danh, tôn vinh nhằm thể hiện việc ghi nhận, đánh giá sự đóng góp của các cá nhân, tổ chức đối với sự nghiệp phát triển KH&CN của bản thân cá nhân nhận giải thưởng, hay tổ chức nghiên cứu nhận giải thưởng của quốc gia đó. Mặt khác, với các giải thưởng có uy tín với các đối tượng được mở rộng ra ngoài phạm vi lãnh thổ quốc gia thì tầm ảnh hưởng của việc vinh danh càng có ý nghĩa hơn nữa. Những sự hy sinh, vất vả và thầm lặng của các nhà khoa học cống hiến cho nhân loại cần được ghi nhận xứng đáng, các giải thưởng không chỉ có ý nghĩa tôn vinh, mang lại giá trị vật chất và cả tinh thần cho các nhà khoa học, nhà công nghệ và nhà đổi mới sáng tạo. Đối với mỗi loại đối tượng khác nhau, sẽ có những tiêu chí và hình thức tôn vinh, vinh danh khác nhau. Các giải thưởng tôn vinh, vinh danh các sản phẩm khoa học: Tiêu chí để lựa chọn các sản phẩm khoa học thường tập trung vào hai tiêu chí lớn đó là: (1) giá trị khoa học và (2) giá trị thực tiễn. Các giải thưởng tôn vinh, vinh danh các sản phẩm công nghệ: Đối với loại đối tượng này thì hai giá trị được đánh giá cao, đó là: (1) giá trị công nghệ và (2) giá trị ứng dụng trong thực tiễn. Các giải thưởng tôn vinh, vinh danh các sản phẩm đổi mới sáng tạo: Đối với loại sản phẩm này thì các tiêu chí được đưa ra đó là: (1) tính sáng tạo (trọng số cao nhất); (2) hiệu quả kinh tế; (3) tác động xã hội; (4) tính thương mại hóa, tiềm năng thị trường. Đây là những tiêu chí thường được đánh giá, tuy nhiên, trong thực tế thì các giải thưởng khác nhau sẽ có thêm các tiêu chí khác nhau tùy thuộc vào mục đích của các giải thưởng. Đặc biệt trong các tiêu chí được xét chọn thì tính đổi mới sáng tạo, tính ứng dụng, thương mại hóa sản phẩm, đóng góp cho phát triển kinh tế-xã hội là những tiêu chí được đánh giá cao. Một trong những điểm có phần khác biệt của các giải thưởng ở nước

ngoài so với Việt Nam đó là không nhất thiết bắt buộc phải có giải để trao trong năm, sản phẩm phải thực sự xứng đáng và đáp ứng được các tiêu chí đề ra thì mới trao. Chúng ta không thể dập khuôn như kinh nghiệm của các nước hoặc các tổ chức quốc tế nhưng chúng ta vẫn có thể vận dụng một số điểm phù hợp với điều kiện của Việt Nam. Thông qua việc truyền thông các giải thưởng khoa học mà thế giới biết đến và ghi nhận những thành quả mà các nhà khoa học đã cống hiến cho nhân loại. Các nước đã đưa ra các giải thưởng nhằm vinh danh, tôn vinh các nhà khoa học trên khắp thế giới. Tuy nhiên, ở Việt Nam, vẫn có nhiều người đặc biệt là các nhà khoa học của chúng ta chưa biết đến các giải thưởng này, do đó, chúng ta cần thiết lập mạng lưới các nhà khoa học, kênh truyền thông tốt để quảng bá cho các giải thưởng này, nhằm giúp các nhà khoa học tiếp cận gần hơn với các giải thưởng quốc tế, chứ không bó hẹp với các giải thưởng trong nước./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. The NSTF Awards is the flagship project of the National Science and Technology Forum (NSTF) <<https://nstf.org.za/about-the-nstf-awards/>>
2. UNESCO Prizes <<https://en.unesco.org/prizes/kalinga>>
3. “UNESCO/L'ORÉAL Co-Sponsored Fellowships for Young Women in Life Sciences”. <Portal.unesco.org>, truy cập ngày 13/5/2013.
4. WIPO Awards, <<https://www.wipo.int/ip-outreach/en/awards/guidelines.html>>
5. “国家最高科学技术奖”. Chinese Academy of Sciences. Retrieved 2018-02-18.
6. Brooke Grindlinger (2017). “Why Scientific Prizes Are Good For The World”. <<https://www.linkedin.com/pulse/why-scientific-prizes-good-world-brooke-grindlinger>>
7. “China honors distinguished scientists to drive innovation”. Xinhua. 2020-01-11. Archived from the original on January 11, 2020. Retrieved 2020-01-13.
8. Jess Wade and Maryam Zaringhalam. “Why reforming scientific awards can help to tackle discrimination in physics”. <<https://physicsworld.com/a/why-reforming-scientific-awards-can-help-to-tackle-discrimination-in-physics/>>
9. “What China's top science prizes reveal about the country's priorities”. South China Morning Post. Retrieved 2018-01-11.
10. <https://www.uct.ac.za/research-support-hub/funding-contracts-nominations-and-awards/south-africa-association-advancement-science-s2a3-awards>
11. <https://www.wipo.int/ip-outreach/en/awards/guidelines.html>
12. <https://www.wipo.int/global-awards/en/>
13. <https://www.nosta.gov.cn/english/Html/List/list2.html>
14. <https://vast.gov.vn/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/giai-thuong-fields-2244-464.html>.